

Bang voor biofobie?

Een apologie van de Cultuurwetenschappen

Kaat Wils

Feministen moeten dringend meer interesse voor de eigentijdse biologische en biomedische wetenschappen aan de dag leggen, zo klinkt een intussen veelgehoorde oproep binnen de Genderstudies. Het lichaam mag dan een populair studieobject van vele feministische auteurs zijn, als biologische entiteit wordt het door hen nauwelijks onderzocht. Hoeveel feministische analyses van het anorectische lichaam hebben aandacht voor de biologische functies van de maag, de mond en het verteringssysteem? Hoeveel feministische vertogen over het seksuele lichaam zijn geïnformeerd door de biochemie? Via deze vragen stelde neuropsychologe Elisabeth Wilson enkele jaren geleden de moeilijke verhouding tussen feminisme en natuurwetenschappen aan de orde. De natuurwetenschappen zijn hoogstens een voorwerp van feministische kritiek, maar vormen zelden een inspiratiebron voor een feministische theorie of politiek. Dat laatste lijkt door een groeiende groep feministen, waaronder in de eerste plaats wetenschapsters als Wilson, te worden betreurd.

Ook historica Joan Wallach Scott wijdde haar *Dromen bij de millenniumwisseling*, die in 2002 in dit tijdschrift werden gepubliceerd, aan deze thematiek. Haar uitgangspunt was de vraag of het concept 'gender' nog een zinvol instrument voor het 21ste-eeuwse femi-

nisme kan zijn. Haar antwoord was – bij wijze van provocatie – negatief. In de eerste plaats presenteerde zij een vlijmscherpe analyse van de wijze waarop het begrip 'gender' aan zijn succes dreigt ten onder te gaan. Het begrip is dermate *mainstream* geworden dat het in de praktijk de allure van een sociaal-wetenschappelijke neutraliteit heeft verworven. Het begrip is met andere woorden een synoniem voor 'vrouw' of een beleefd eufemisme voor 'sekse' geworden. Bestuurders die zeggen veel oog te zullen hebben voor 'gender', bedoelen eigenlijk dat ze ook aan 'de vrouwen' zullen denken. Studies die zichzelf het epitheton 'genderanalyse' toedichten, doen vaak niet meer dan geslacht (m/v) als een statistisch relevante onderzoekscategorie hantieren. Dat 'man' en 'vrouw' historisch variabele categorieën zijn, en dat de term gender juist als bedoeling had het sociale en culturele karakter van dergelijke onderscheidingssystemen voor het voetlicht te brengen, lijkt intussen vergeten.

Ook inhoudelijk is er een probleem gegroeid met het concept gender, zo vervolgde Scott. Wat ooit de kracht van het concept was, namelijk het wijzen op het cultureel bepaalde karakter van het sekse-onderscheid, werd ook een zwakte. Door de focus op deze 'culturele laag' te richten, bleef het lichaam zelf ongemoeid. Dat gaf vrij spel aan wie het

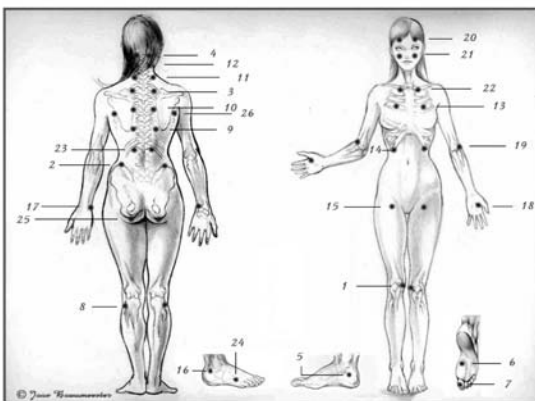
lichaam als een historieloze categorie bena-
dert. Anders geformuleerd: door de natuur-
wetenschappen, en meer in het bijzonder de
populaire evolutionaire psychologie te dele-
gitimiseren als ideologische vertogen, bleven
zij op hun eigen terrein ongecontesteerd.
Feminisme is tegenover natuurwetenschap
komen te staan zoals gender tegenover sekse,
lichaam tegenover geest en vrouw tegenover
man. De tijd is dan ook rijp, zo argumenteert
Scott, om Wilsons oproep ernstig te nemen
en meer aansluiting bij de biologische weten-
schappen te zoeken. Niet om de sociobiologi-
e in haar nieuwe evolutionair-psychologi-
sche kleedje te ondersteunen, maar juist om
het biologische determinisme ervan 'met ver-
dubbelde inzet van de hand te wijzen' (Scott,
2002, p. 6). Wilsons eigen neuropsychologi-
sche studies van cognitie als een fenomeen
dat in voortdurend wisselende patronen tot
stand komt en dus niet strikt biologisch ge-
determineerd is, zou daarbij als voorbeeld
kunnen dienen. Ook de psychoanalyse als een
discipline die de tegenstelling tussen geest en
lichaam tracht te overstijgen, lijkt Scott een
hernieuwde kennismaking waard.

Scott roept met andere woorden op
om 'slechte' wetenschap (de evolutionaire
psychologie) te bestrijden met 'goede we-
tenschap' (Wilson's neuropsychologisch
onderzoek) als basis voor feministische the-

orievorming of Genderstudies. Wellicht is
het voor de helderheid van de discussie goed
om een onderscheid te maken tussen beide
laatste, en Scotts oproep te herformuleren
als een dubbele vraag: is het voor de Gender-
studies als wetenschappelijke discipline van
belang om een grotere interesse aan de dag
te leggen voor de natuur- en biomedische
wetenschappen, inclusief de evolutionaire
psychologie? En kan het eigentijdse feminis-
me inspiratie vinden in de evolutionaire psy-
chologie en haar eventuele wetenschappelijke
alternatieven?

Dat wetenschap gebaat is bij structurele
aandacht voor gender als een categorie die
ook de inhoud van de wetenschap beïn-
vloedt, hoeft nauwelijks nog betoog. In haar
spraakmakende boek uit 1999, *Has feminism
changed science?* toonde wetenschapshis-
torica Londa Schiebinger aan hoe in tal van
wetenschappelijke disciplines aandacht voor
vrouwen als onderzoeksobject de inhoud van
de wetenschap grondig heeft gewijzigd. In de
oratie die zij uitsprak bij de aanvaarding van
de Jantina Tammes-leerstoel aan de Groning-
se universiteit en die in 2006 in dit tijdschrift
verscheen, werkte zij het voorbeeld van de
biomedische wetenschappen in de Verenigde
Staten uit. Tot in de jaren tachtig van de vo-
rige eeuw vertegenwoordigde het mannelijke
lichaam 'de normale mens' in tal van medi-
sche studies. Onderzoek dat voornamelijk
onder mannen was gehouden, werd ook voor
vrouwen als geldig beschouwd, ook al waren
de effecten in termen van ziekte, diagnose,
preventie en behandeling voor vrouwen on-
bekend. Op een vergelijkbare wijze heeft de
primatologie als discipline belangrijke inhou-
delijke wijzigingen ondergaan sinds de vrou-
welijke primate meer in het wetenschappelijke
blikveld is terechtgekomen.

Er wordt wel eens opgeworpen dat het
onduidelijk is in welke mate dergelijke weten-
schappelijke vernieuwingen een gevolg waren

van een feministische wetenschapskritiek dan wel van de feitelijke intrede van vrouwen in de discipline. Uiteraard hebben beide factoren een rol gespeeld; ze hebben elkaar ook wederzijds versterkt. De explicitering van de gegenderde vooronderstellingen die tal van wetenschappelijke praktijken lang stuurden, heeft wetenschappers dan ook alert gemaakt voor de valkuilen van onderzoek dat zich dergelijke vragen *niet* stelt. En daarin ligt een blijvende functie van de feministische wetenschapskritiek: de wetenschappen attenderen op de historisch en cultureel bepaalde kaders en perspectieven waarbinnen zij werken. Anders dan Scott zou ik dit niet omschrijven als het 'delegitimiseren' van de natuurwetenschappen. Veeleer gaat het hier om het leveren van een noodzakelijke bijdrage tot het wetenschappelijke veld van de *science studies*. Maar net zoals de recente *science wars* duidelijk hebben gemaakt dat wetenschapskritiek geen betekenis heeft als zij een autonoom discours wordt dat niet in de studie van de concrete wetenschapsbeoefening is gegrond, zo kunnen ook vraagtekens worden geplaatst bij de omgang van sommige feministische auteurs met de westerse wetenschapsgeschiedenis. Met fantasieën over het organische vrouwelijke universum van de Middeleeuwen als antidotum voor het zo gehate cartesische dualisme tussen lichaam en geest (cartesiaans dualisme dat, zoals historica Claudia Honegger (1992) aantoonde, nochtans juist de aanzet voor een proto-feministische traditie vormde) is niemand gediend. Zij vormen slechts munitie voor wie van oordeel is dat feministische wetenschapsstudies een gesloten universum zonder referent – en dus zonder betekenis voor de wetenschappen – vormen.

Ook wie beter wil begrijpen hoe wetenschappen als culturen met eigen uitsluitingsmechanismen functioneerden en functioneren, kan moeilijk om feministisch geïnspireerde wetenschapsstudies heen. Ken-

nis van het complexe proces van groeiende 'vermannelijking' van de wetenschap in de periode van de zestiende tot de negentiende eeuw is immers noodzakelijk om deze mechanismen te begrijpen. Het werk van historicae als Ludmilla Jordanova en Schiebinger is in dit opzicht bijzonder relevant. Naarmate de wetenschap uithuiziger en meer geïnstitutionaliseerd raakte, werd het voor vrouwen nog moeilijker dan voorheen om in het centrum van de wetenschap te functioneren. Stijlen van wetenschap die met vrouwelijkheid werden geassocieerd, werden uit wetenschappelijke tijdschriften geweerd. De inherent geachte mannelijkheid van wetenschap werd bovendien gevoed door de herinneringscultuur van de wetenschap die vanaf de negentiende eeuw op grootschalige, gecommercialiseerde wijze vorm kreeg. Wie zich niet van deze historische gegevens bewust is, kan niet begrijpen waarom, zoals Wenneras en Wold in hun befaamde Zweedse studie uit 1997 hebben aangetoond, vrouwen twee en een half keer zo veel moeten publiceren om gelijk gekwalificeerd te worden als mannen, of waarom hetzelfde paper zowel bij mannen als bij vrouwen meer lof oogst als die aan een mannelijke auteur wordt toegeschreven dan wanneer deze lezers ervan uitgaan dat de auteur een vrouw is.

Ook met betrekking tot het domein van de evolutionaire psychologie moet de vraag worden gesteld wat de functie van Genderstudies kan zijn. In wat volgt, doe ik dit aan de hand van *Who's afraid of Charles Darwin? Debating Feminism and Evolutionary Theory*, een recente verdediging van de evolutionaire psychologie door de Belgische filosofe Griet Vandermassen. De evolutionaire psychologie, die hedendaagse verschillen in het gedrag van mannen en vrouwen vanuit het langetermijnperspectief van de biologische evolutie tracht te verklaren, is een intern coherent denkkader

met universele ambities dat ook oog zegt te hebben voor de sociale en culturele fenomenen die sociale wetenschappers bestuderen. Ook uit de interactie met sociale en culturele factoren, zo luidt de argumentatie van de evolutionaire psychologie, blijkt dat de natuur van de 'human mind' van mannen en van vrouwen *grosso modo* dezelfde is gebleven als die van jagers-verzamelaars twee miljoen jaar geleden. De wijze waarop deze proto-mensen zich hebben ontwikkeld in hun streven om te overleven en zich voort te planten, heeft een type mens voortgebracht dat nog steeds actueel is, met mannen en vrouwen die nog steeds elk over een grotendeels onveranderde set aan psychologische mechanismen beschikken. Zo kan de universele zoektocht naar reproductief succes verklaren waarom mannen aangetrokken worden door jonge (want vruchtbare) en 'fysiek aantrekkelijke' of 'mooie' (want gezondheid uitstralende) vrouwen. De relatief zware investering die vrouwen moeten doen in reproductie in combinatie met hun relatief kortdurende vruchtbaarheid, zou dan weer verklaren waarom moeders meer en langduriger in kinderen investeren dan vaders. Het ontstaan van de landbouw 10.000 jaar geleden is in dit perspectief een dermate recent gegeven, dat het nauwelijks een impact van betekenis op die menselijke natuur kan hebben gehad. Dat geldt *a fortiori* voor de meer recente geschiedenis, die zich moeiteloos in het grote evolutionaire perspectief laat inschrijven. Zo krijgt bij Vandermassen zelfs de 'gender-ideologie' een plaats in het grote verhaal: *'Gender ideology itself can be viewed as a reflection of the reproductive interests of the most powerful individuals in a given society. When women resist patriarchy and get more power, they will bend gender ideology toward ways that empower the female half of the population, as we have seen happening in the West'* (p. 160).

Juist het gegeven dat cultuurelementen zoals het westers feminisme een – weliswaar inhoudsloze – 'plaats' krijgen binnen de *grand theory*, biedt de evolutionaire psychologie een legitimatie om zich niet te herkennen in verwijten van determinisme. Dat bemoeilijkt uiteraard bij voorbaat de piste die Scott suggereert: een niet-deterministische wetenschappelijke benadering van de mens in de plaats stellen van de evolutionaire psychologie, omdat deze laatste deterministisch zou zijn. Maar ook om andere redenen kunnen vragen worden gesteld bij Scotts redenering. Scott heeft mijns inziens te weinig oog voor het belang van een gedegen cultuurwetenschappelijke, door wetenschaps- en Genderstudies geïnspireerde benadering van de evolutionaire psychologie. Het is juist die benadering die de evolutionaire psychologie als *een*, en dus ook noodzakelijkerwijs beperkt (en beperkend) type wetenschap kan karakteriseren. Omgekeerd suggereert de oproep van sommige feministische auteurs om minder angst voor de biologische wetenschappen te hebben een in mijn ogen enigszins naïef geloof in de vanzelfsprekende rol die natuurwetenschappen – de evolutionaire psychologie of alternatieve wetenschappelijke theorieën – zouden kunnen spelen in de uitbouw van een eigentijds feminisme.

Ik zal mij in wat volgt vooral toeleggen op de eerste kwestie: het belang van een cultuurwetenschappelijke vorm van feministische wetenschapskritiek. Vandermassen erkent dat feministische wetenschapskritiek een rol heeft gespeeld in de transformatie van de (met een aura van determinisme, racisme en seksisme omgeven) sociobiologie naar de evolutionaire psychologie. Dat belet haar niet om er voor het overige erg tegen te keer te gaan. Ook op een meer fundamenteel niveau wordt het bestaansrecht van wetenschapskritiek nagenoeg ontkend. Die ontkenning wordt mogelijk gemaakt door het wetenschapsbe-

grip dat dit boek schraagt, en dat is gestoeld op een ideaal van zuiverheid. Echte wetenschap is onbezoedeld door welke menselijke of particuliere bekommernis ook. Echte wetenschap is universeel en boventijdelijk. Dit is een visie die wordt gelegitimeerd vanuit de constructie van een negatieve tegenpool, de sociaal-constructivistische, feministische wetenschapskritiek. Het karikaturale beeld dat hiervan wordt gepresenteerd, is symptomatisch voor het statuut (of het gebrek daaraan) van de cultuurwetenschappen in dit boek. Het lijkt me geen toeval dat er slechts sprake is van natuurwetenschappen (*lifesciences*) en sociale wetenschappen, alsof het intellectuele veld daarmee bestreken is. Discoursanalyse wordt gediskrediteerd door de opmerking dat cognitieve wetenschappers en linguïsten betogen dat taal geen gevangenis van het denken is, en evenmin een voorwaarde (p. 43). Toch blijken ook de woorden er in dit boek toe te doen: waarom anders het lange pleidooi om het woord 'discriminating' veeleer dan het vrouwonvriendelijke 'coy' te gebruiken als het over vrouwen en *mating* gaat (p. 70)? De verkondigde mislukking van het sociaal-constructivisme lijkt de ambitie te voeden om voortdurend 'echte', neutrale wetenschap te scheiden van haar bevuilding door cultuur. Echte wetenschap staat buiten de geschiedenis of moet van haar historiciteit worden ontdaan. Zo wordt de vraag naar de betekenis van Darwin na de negentiende eeuw vanuit een duidelijke dichotomie beantwoord: zowel 'wetenschappelijke' als 'niet-wetenschappelijke' factoren speelden een rol in de vorming van zijn denken, zo luidt het besluit. Impliciet wordt daarmee gesuggereerd dat het een kleine klus is om dat denken te 'ontdoen' van die historische, buitenwetenschappelijke 'ballast'.

De problematische benadering van het verleden die het gevolg is van het 'zuiverheidsdenken' over wetenschap, komt tevens

tot uiting in wat we in Vandermassens boek over het werk van de cultuurhistoricus Thomas Laqueur lezen. De bekende overgang in de loop van de achttiende eeuw van een eenseksemodel (waarbij de vrouw als een naar binnen gekeerde versie van de man werd gezien) naar een tweeseksenmodel (waarbij man en vrouw als twee totaal verschillende biologische wezens worden gezien), wordt door Griet Vandermassen enkel als een soort evolutie in de kennis gepresenteerd. De oude theorieën (het eenseksemodel) waren fout, en ze zijn – gelukkig – vervangen door betere, dankzij de wetenschap (p. 20). Dit is niet wat Laqueur met zijn boek bedoelde. Medisch-historisch onderzoek zoals dat van Barbara Duden heeft intussen aangetoond dat het eenseksemodel niet slechts een kwestie van intellectuele representatie van het lichaam was, maar evenzeer een kwestie van reële, dagdagelijkse ervaringen van het lichaam (en in die zin hebben Scott en Wilson ongelijk wanneer zij betogen dat het lichaam slechts op een discursief niveau voorwerp van genderonderzoek is geweest). Tot in de achttiende eeuw kon de culturele interpretatie van

bloedende aambeien bij mannen gebeuren in termen van menstruatie, en waren melkgevende mannen niet alleen een intellectuele mogelijkheid, maar ook een reëel gerapporteerde realiteit. Als cultuurhistorica betwijfel ik of het een goed idee is deze realiteit af te doen als een 'vergissing', of te betogen dat zij niet wisten wat hun ware natuur was. Juist dergelijke, cultuurwetenschappelijke studies maken duidelijk dat 'de menselijke natuur' niet buiten de geschiedenis staat, maar een historische categorie is waaraan in de loop van de geschiedenis evoluerende invullingen en ervaringen hebben beantwoord. Zij maken met andere woorden duidelijk dat de evolutionaire psychologie met haar nagenoeg statisch begrip van de menselijke natuur, weinig kan vertellen over wat het in een bepaalde periode en in een specifieke cultuur betekende mens te zijn, man te zijn of vrouw te zijn.

Niet enkel het verleden wordt mijns inziens miskend door het wetenschapsbegrip dat door Vandermassen in dit boek wordt gehanteerd. Ook het belang van het publiek functioneren van wetenschap lijkt te worden geminimaliseerd door enkel de 'echte', academische wetenschap als relevant te beschouwen. Dat is des te merkwaardiger omdat de evolutionaire psychologie een bij uitstek 'publieke' wetenschapstak is, die kan rekenen op een zeer groot forum in de media. Vandermassens kritiek op feministische auteurs die het rambodiscours over eicellen en zaadcellen in handboeken biologie aan de kaak stellen, illustreert haar overtuiging dat wetenschapskritiek zich slechts op 'echte' wetenschap mag richten (p. 42). Het is uiteraard, zoals Vandermassen betoogt, belangrijk te weten dat de biologie als wetenschap niet (meer) uitgaat van het stereotiepe idee dat mannelijk zaad actief is en vrouwelijke eicellen passief zijn, maar daarmee is niet alles gezegd. Het blijft van groot belang te tonen hoe in meer publieksgerichte boeken en in suc-

cesvolle films zoals *The miracle of love* (2000) van de Zweedse wetenschapsfotograaf Lenart Nillson een taal wordt gehanteerd die pretendeert neutraal te zijn, maar toch sterk aansluit bij een stereotiep, gegendered publiek discours over seksualiteit en voortplanting. Door het wetenschappelijk oogmerk van deze beelden legitimeren en versterken ze dat stereotiepe publieke discours. Wetenschap is meer dan wat zich in het labo afspeelt, het is ook het publieke discours over wetenschap. En zeker op dat laatste terrein lijkt het me evident dat het feminisme een belangrijke rol heeft gespeeld (wat overigens ook bleek uit de bewerking van Nillsons film voor de Amerikaanse markt waarbij duidelijk was ingespeeld op feministische kritiek) en dat ook moet blijven doen.

Voor Vandermassen lijkt het woord 'feministisch' vooral ballast te betekenen in combinatie met 'wetenschap': echte wetenschap is immers immuun voor contingente feministische 'bevuilding'. Het is dan ook bijzonder verrassend dat zij aan het eind van haar boek de evolutionaire psychologie als een feministische inspiratiebron aanprijst. Historisch gezien verkeert zij daarmee in interessant gezelschap. Een eeuw geleden oordeelde een aantal feministen dat de evolutionaire boot beter niet kon worden gemist, en dat feministen er goed aan deden het evolutionaire denkkader te omarmen en naar eigen inzicht te modelleren. Dat was geen vreemde strategie. Het nieuwe evolutionaire denkkader was zo aantrekkelijk en het naturalistische vertoog waarvan het deel uitmaakte was cultureel gezien zo dwingend, dat nagenoeg alle intellectuele groeperingen zich geroepen of gedwongen voelden hun positie tegenover het evolutiedenken te bepalen. Evolutietheorieën boden toen een relatief flexibel kader omdat naast het darwinistische model van evolutie als het resultaat van natuurlijke selectie er ook ruimte bleef voor een neo-lamarckiaanse

interpretatie van evolutie als een proces waarin nieuwe, vanuit de omgeving verworven eigenschappen erfelijk konden worden overgedragen. Met name deze interpretatie kon tal van optimistische maatschappelijke toekomstperspectieven voeden. Dat gold ook voor de feministes Charlotte Perkins Gilman en Olive Schreiner, die betoogden dat de onderdrukking van de vrouw nefast was voor de evolutie. Eliza Burt Gamble ging zelfs zo ver te betogen dat Darwins theorie van de seksuele selectie, die door hem aan de superioriteit van de man was verbonden, in feite de superioriteit van de vrouw impliceerde. Voor dit soort radicalisme laten de minder flexibele kaders van de hedendaagse evolutionaire psychologie duidelijk geen ruimte, al zijn er ook constanten: het basiskader van het evolutionaire denken was en is er een van fundamentele differentie tussen mannen en vrouwen.

Bij Vandermassen vernemen we in het slothoofdstuk over feminisme wel dat vrouwen *'can be just whoever they are: feminine or not, heterosexual or not, nurturing or not'* (2005: p. 182). Zoveel wijsheid en vernieuwend inzicht, en dat nog wel rechtstreeks ingesproken door de wetenschap! Over iets delicatere kwesties vernemen we niets. Seksueel geweld van mannen op vrouwen mag dan in een evolutionair kader 'verklaarbaar' zijn, wat levert dit aan inzichten op voor het feminisme? Dat vrouwen wat minder streng moeten zijn voor gewelddadige mannen, die immers slechts hun natuur volgen? Het lijkt me een evidentie dat de evolutionaire psychologie het feminisme niet kan en ook niet hoeft te inspireren. Waarom zou een theorie die in de eerste plaats de verre oorsprongsgeschiedenis van verschillen tussen mannen en vrouwen tracht te beschrijven, iets kunnen zeggen over de wijze waarop we vandaag in onze specifieke maatschappelijke context de verhoudingen tussen mannen en vrouwen willen vormgeven? Om dat te doen, beschikken we

over geëigende instrumenten. Cultuurwetenschappelijke reflectie is er daar een van.

Literatuur

- Bruyld, M. en N. Lykke (2003). Van Rambosperma naar koningin Eicel. Twee filmversies van de menselijke voortplanting van wetenschapsfotograaf Lennart Nilsson. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 6, 1, pp. 30-42.
- Duden, Barbara (1991). *The woman beneath the skin. A doctor's patients in eighteenth-century Germany* (vert. Thomas Dunlap). Cambridge: Harvard University Press.
- Honegger, Claudia (1992). *Die Ordnung der Geschlechter. Die Wissenschaften vom Menschen und das Weib, 1750-1850*. Frankfurt: Campus.
- Kohnstedt, S. G. en M. R. Jorgensen (1999). The irrepressible woman question. Women's responses to evolutionary ideology. In: R.L. Numbers en J. Stenhouse (Ed.). *Disseminating Darwin*. Cambridge, pp. 267-294.
- Laqueur, Thomas (1990). *Making Sex: Body and gender from the Greeks to Freud*. Cambridge: Harvard University Press.
- Schiebinger, Londa (1999). *Has Feminism changed Science?* Cambridge MA: Harvard University Press.
- Schiebinger, Londa (2006). Genderbepaalde vernieuwingen in de natuurwetenschappen. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 9, 1, p. 16-27.
- Scott, Joan W. (2002). Dromen bij de milleniumwisseling. Heeft 'gender' een toekomst in de 21^e eeuw? *Tijdschrift voor Genderstudies*, 5, 4, p. 4-19.
- Vandermassen, Griet (2005). *Who's afraid of Charles Darwin? Debating Feminism and Evolutionary Theory*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Vandermassen, G., M. Demoor en J. Braeckman (2005). Close encounters with a new species: Darwin's clash with the feminists at the end of the nineteenth century. In: A-J. Zwierlein (Ed.). *Unmapped countries: biological visions in late-nineteenth century literature and culture*. Londen, pp. 71-82.
- Wennerås, Christine en Agnes Wold (1997). 'Nepotism and Sexism in Peer-Review', *Nature*, nr. 387, p. 341-343.
- Wilson, Elizabeth A. (1999). Introduction: Somatic Compliance – Feminism, Biology and Science. *Australian Feminist Studies*, 14, 29, p. 7-18.